

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կես տարեկանը 6 ռուբլի:
Առանձին համարները 7 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմյանից խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցեն. Тифлисъ. Редакция «Мшакъ».

կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Տ է Լ Է Ք օ Ն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տոն օրերէն):

Յայտարարութիւն ընդունուում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւններ համար վճարում են
խրաբանչիւր բառին 2 կոպեկ:

Տ է Լ Է Ք օ Ն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Եղիսաբէթ Զաքարեան Գեորգեանց իր որդոց հետ և խաչատուր Բաղդասարեան Գեորգեանց սրտի ցաւով յայտնում են բարեկամներին և ազգականներին՝ առաջինները—իրանց թանգարանն ամուսնու և հօր, վերջինը՝ իր եղբոր, Վերին-Ագուլիսի բնակիչ և առաջին զինգիի վաճառական

Ս Տ Ե Փ Ա Ն Բ Ա Ղ Դ Ա Ս Ա Ր Ե Ա Ն Գ Է ՈՐ Գ Ե Ա Ն Յ Ի

յանկարծակի մահը, որ տեղի ունեցաւ յունվարի 27-ին, շաբաթ օր: Հոգեհանգիստ կը կատարվի ամեն օր, երեկոյեան ժամի 7-ին: Յուզարկաւորութիւնը տեղի կունենայ հինգշաբթի օր, փետրվարի 1-ին, առաւօտեան 10 ժամին Վիսկոնսին տանից, Սերգիսիկայա փողոց № 20 Սոլովակ, դէպի Մոսկուս. Գեորգ եկեղեցին: Թաղումը կը լինի խօշիվանքի գերեզմանատանը: 2—2

ԲՈՎԱՆՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գուգ չէ՞ր կուտուրա տարածել. Հեռագիրներ, Թիֆլիսի բարեկամները և թշնամիները.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Օրէցօր. Զախ ու սահման չը կայ. Նամակ Ալեքսանդրօպօլից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Վերջին տեղեկութիւններ. Նամակ Ամերիկայից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՈՒԱԳԻՆԵՐ.—ԲՈՒՄԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Տրամախիւսիայի հայերը:

ԳՈՐԻ ԶԷՔ ԿՈՒԼՏՈՒՐԱ ՏԱՐԱԾԵԼ

Կովկասի կառավարչապետի ղեկաւորման մէջ քննվում է մի ծրագիր թուրք ազաւարներէ, բէկերի և հայ մէլիքներէ սերունդներին տոհմական ազնականութեան իրաւունքներ և առանձնաշնորհումներ տալու մասին:

Տարակից չը կայ, որ այդ նոր ծրագիրը մեծ ուրախութիւն է պատճառել մեր երկրի ազաւարներին, բէկերին և մէլիքներին, որոնց մի քանի ներկայացուցիչները աշխատում են արծարծել և տարածել տեղական մամուլի միջոցով այն միտքը, թէ այդ ծրագիրը:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՏՐԱՆՍԻԿԱՆԻԱՅԻ ՀԱՅԵՐԸ

«Գրանդիւլանիոյ հայոց Մետրապօլիսը», պատկերազարդ, աշխատասիրք Գրիգոր Վ. Գովրիկեան. Վիեննա, Միխիլարեան տպարան. 1896.

1890-ից ի վեր Վիեննայի Միխիլարեանները սկսել են «Ազգային Մատենադարան» վերնագրով մի շարք գրութիւններ հրատարակել, որոնց մի քանիսը վերաբերում են բացառապէս եւրօպական հայ գաղթականութիւններին անցեալ և ներկայ կեանքին: Այս հրատարակութիւններից մէկն է և Գովրիկեան վարդապետի վերոյիշեալ աշխատասիրութիւնը, որ «Ազգային Մատենադարանի» ժխ. հատորն է կազմում:

Ընթերցող իրողութիւն է, որ մեր բազմաթիւ նախկին գաղթականութիւններն, որոնք ցրված են Գանդէսի ամերիկայ մինչև Գանուբի չրջակայքը՝ ղեւ. և բազմակողմանի կերպով պատմված և լուսաբանված չեն: Մենք շատ բիշ բան գիտենք—այս մասին եղած բոլոր հրատարակութիւնները կամ շատ մասնակի են, կամ միակողմանի ուղղութեամբ և կամ շատ հարեանցի և վեր ի վերոյ հաւաքածուներ են—թէ ինչ հանգամանք է առիթ եղել այդ զանազան գաղթականութիւնների անընդհատ ձեւաւորման, ներքին ինչպիսի կազմակերպութիւն են ունեցել, ինչ յարաբերութիւն են պահպանում եղել իրանց մայր հայրենիքի հետ, երբ են սկսած տարաւաճել և վերջապէս ինչ բնկորներ են մնացած նրանց անցեալից... Այս բոլորը ղեւ. և կարօտ խորին ուսումնասիրութեան, ուստի ինչ նոր

րազիրը, եթէ իրագործվի՝ մեծ օգուտներ կարող է տալ ոչ միայն իրանց՝ աղաւթներին և բէկերին, այլ և ամբողջ ազգայնականութեան, որովհետեւ բէկերի և աղաւթների դասակարգը, ստանալով բուն տոհմական ազնականութեան իրաւունքներ և առանձնաշնորհումներ, կը հանդիսանայ իրեն կուլտուրայի կարապետ և հօր զարկ կը տայ թուրք ամբոխի մտաւոր և բարոյական զարգացման գործին:

Աղաւթներին և բէկերին այդ տեսակետը մենք համարում ենք ոչ մի կրիտիկայի չը զինացող և բոլորովին զուրկ որ և է հիւսից: Մենք ընդգէմ չենք, որ աղաւթներին, բէկերին և մէլիքներին դասակարգը վայելի նոյն իրաւունքները, ինչ որ վայելում է Ռուսաստանի ազնականութիւնը, եթէ միայն պետական շահերը այդ պահանջում են. սակայն աշխատել այդ իրաւունքները կապել կուլտուրայի, լուսաւորութեան հետ, ձգտել ցոյց տալ, որ նոր և աւելի առանձնաշնորհումներ հարկաւոր են աղաւթներին և բէկերին ոչ թէ իրանց սեփական շահերի համար, այլ որովհետեւ նրանք հանդիսանում են cultur-träger-ներ, քաղաքակր-

հայրենակութիւն որ այս կարեւոր կէտ պարզելու ծառայէ՝ միշտ ուշադրութեամբ և հետաքրքրութեամբ պէտք է կարգաւորի:

Գովրիկեան վարդապետը իր վերադրեալ աշխատութեան մէջ պարզում է մեր առաջ Ունգարիայի ամենից հայաշատ քաղաքի, Գերլայի կամ Հայաքաղաքի (Armenopolis կամ Armenierstadt) անցեալ և ներկայի. իր բոլոր մանրամասնութիւններով: Թէ ինչու համար այս քաղաքը «Տրանսիլվանիայի հայոց Մետրապօլիս» է կոչված, այդ շատ լաւ բացատրում է հեղինակը իր առաջաբանի մէջ: «Տրանսիլվանիայի») հայոց չորս գլխաւոր գաղթականութեանց ամենէն մեծը, քաղաքակրթութիւնը, հարուստը, առաջադէմը, ամենէն աւելի հայութեան օգի ու բնակիչ ունեցողը կերպաւ հայաբնակ է: Մետրապօլիս կը կոչէ այս քաղաքը հեգնութեամբ հունգարական ազգը, ու նաև «Հայոց բօքսանդան» (propaganda) կանուանէ ծագաբանութեամբ բառիմասկան կղերը: Անտարակից անոր համար, կանն գիտայ քաղաքին եղած են այլ և այլ անուն, այնպիսի աշխարհական ու եկեղեցական անուններ, որոնք ազգն իրան պատշաճ տեղը ղեկեղեղ ուղած, անոր իրաւունքները՝ և կ'ենց ցական անկախութիւնը պաշտպանած, ու ազգը կ'են և իրանց մէջն ամփոփել ուղղութեամբ ղէմ մաքրած են գործով բանիւ և գրով:

Հեղինակը, հ. Գովրիկեան, Վիեննայի Միխիլարեան Մետրապօլիսեան անդամ, ծննդեամբ և բընիկ Տրանսիլվանիայի է, և իր պատմած նորագոյն դէպքերից շատերին կամ ականատես է և յարակից:

*) Տրանսիլվանիա (Transilvania) Ունգարիայի մի նահանգն է, մեծ մասամբ բնակված բուսանա-ցիներով: Այս նահանգն է, ըր Աւստրո-Ունգարիայի պետութեան մէջ հայ գաղթականների ա-մենից հոծ բազմութիւնն է պարունակում:

թուլիւն տարածողներ—այդ ասելու և այդ միտքը տարածելու իրաւունք չունի մի դասակարգ, որը, ինչպէս ցոյց է տալիս այս-քան տարվայ փորձը մինչև այժմ չէ կարողացել քաղաքակրթութիւն և լուսաւորութիւն տարածողի դերը կատարել մեր երկրում:

Վիճակագրական տեղեկութիւնները ցոյց են տալիս, որ պետական դպրոցներում թուրք աշակերտների մեծ կօնախնդէնքը կազմում են ոչ թէ աղաւթների և բէկերի, այլ վաճառականական և աղքատ դասակարգի որ-դիք: Ում յայտնի է, որ մեր երկրի բէկերի և աղաւթների դասակարգը անց է կացնում իր օրերը զլիսաւորապէս որսորդութեամբ, թռչուններ պահելով: Ում յայտնի է, որ թուրք աղաւթներին, բէկերին և հայ մէլիքներին ցեղերին պատկանող ահագին կա-լուածները շահագործվում են ամենաան-խիղճ կերպով, և որ և է միջոց ձեռք չէ առնվում այդ կալուածատէրերի կողմից խելացի, բացիօնալ զիւղաւանտութիւն հաստատելու համար:

Եթէ քաղաքակրթութիւն տարածելը կախված լինէր այն իրաւունքներից և առանձնաշնորհումներից, որ ձգտում է ստանալ աղաւթներին, բէկերին և մէլիքներին դասակարգը, չէ որ այդ դասակարգը մինչև այժմ էլ վայելում էր շատ իրաւունքներ և առանձնաշնորհումներ, բայց այնու ամե-նայիւս նա մինչև այսօր երբեք ոչ մի լուրջ ձգտում ցոյց չը տուէր դէպի կուլ-տուրա, դէպի լուսաւորութիւնը:

ՀԵՈՒԱԳԻՆԵՐ

(Ռուսաց գործակալութեան)

Կ. Պ օ լ ի ս, յունվարի 30-ին. Հայոց պատրիարքը բողոք ներկայացրեց ղեկաւոր-

կամ անձամբ մասնակից է եղած, որով բնակա-նաբար իր նկարագրութիւնը պատմական ճշդու-թիւն և հաւատարմութիւն ունի:

Եւրօպայի հայ գաղթականների նախնիքը զուրս են եկած Անիից 1239-ին և եկած են Խրիմ, Բե-սարաբիա, Լեհաստան և Բուսանիա: Խրիմից այդ գաղթականների մի մասը, 3.000 ընտանիք, ժե-ղաւր Վերելը գալիս է Տրանսիլվանիա և այն-տեղ 1700-ին հիմնում է ներկայ Գերլա քաղաքը, որ կոչվում է նաև Հայաքաղաք, իսկ այժմ պաշ-տօնապէս անուանվում է նաև Սամաշլուար: Այս գաղթականները գալիս են Միսա եպիսկո-պոսի առաջնորդութեամբ, որը կաթօլիկութիւն է ընդունում. բայց բուն ժողովուրդը իր կրօնը փոխում է Վրդարեանի եպիսկոպոսութեան ժա-մանակ:

Շատ անգամ խօսված և գրված է եւրօպական հայ գաղթականութիւնների կրօնափոխութեան մասին, և այս խնդրի նկատմամբ շատ անգամ էլ չափազանց միակողմանի հայեացք արտայայտված: Ընդհանրապէս մեղադրվում է մի Նիկիոյ, որ իբր թէ Լեհաստանի 40.000 հայ ընտանիքների կրօն-տեան պատճառ է դարձել: Այս գրքում էլ հ. Գովրիկեան՝ Վրդարեան եպիսկոպոսին է վերա-գրում Տրանսիլվանիայի հայոց կրօնափոխութիւ-նը: Բայց թէ Նիկիոյ և թէ Վրդարեան՝ պէտք է անշուշտ ամօրինակ հանձնարի տէր լինէին, որ մի ամբողջ ժողովուրդ, որ սովոր էր քարերից ի վեր ջերմօրէն իր նախնեաց դասնութիւնը պաշտել, միայն իրանց կամքի վրա յենված, կար-ծես մոգական զաւազանով կարողանային յան-կարծ, ոչխարի հօտի նման, օտար եկեղեցու վարարը քշել: Խնդիրը վճռելու համար, եթէ երբեք կարելի է այդպիսի խնդիրները վճռել, հարկաւոր է մանրամասնօրէն ըննել ժամանակա-կից զանազան հանգամանքներն և յարակից

ներին և զանազանից, որ բուն կերպով ամ-բողջ խմբերի մահմեականութիւն են ըն-դունել տալիս:

Կ. Պ օ լ ի ս, յունվարի 30-ին. Բ. Գու-ռը պատրաստականութիւն յայտնեց կար-գադրելու ղէյթանցիների հետ զինուորանոց-ների շինութեան և հարկերը չը պահանջելու խնդիրները. նա յօժարութիւն յայտնեց նաև բրիտանականներից զայմագաւ նշանակել և ապահովել Ձէյթանում ապաստանված 6.000 փախստականների ազատ վերադար-ձը հայրենիք: Գեսպանները հիւպատոսների միջոցով հաղորդեցին ապաստաններին այս պայմանները:

ԹԻՒՐԿԻԱՅԻ ԲԱՐԵԿԱՄԱՆԵՐԸ ԵՒ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐԸ

«Ռուս-թիւրքական դաշնակցութեան և Թիւր-քիայի բաժանման մասին տարածված այն տեղե-կութիւնները, որոնք այնքան մեծ ազդակ հանե-ցին՝ այժմ կատարելապէս հերքված են. բայց ար-տասահմանի մամուլը ղեւ. չարմակում է եռան-դուն կերպով դադարել թիւրքաց հարցով, և նրա օրգանների անազին մեծամասնութիւնը հա-ւանում է այն քաղաքականութիւնը, որին հե-տեւում է Ռուսաստանը, և սաստիկ պախարակում այն ուղղութիւնը, որ բուն էլ են Լօնդոնի կարե-նիքը և անգլիական մամուլը: Կ. Պ օ լ ի ս, Վիեն-նայի «Neue Freie Presse» լրագրին հեռա-գրում են:

«Այստեղ ոչ ոք չէ հաւատում Ռուս-թիւրքա-կան դաշնակցութեան լուրին: Այդ լուրը զուցէ ծագել է այն հանգամանքից, որ վերջին ժամա-նակները Ռուսաց ղեկաւորութեան պաշտօնեա-նները աւելի յաճախ էին լինում սուլթանի պա-լատում, քան թէ առաջ: Սակայն թէ և չը կայ դաշնագիր՝ բայց պէտք է նկատել այն փաստը, որ ղեւ. ոչ մի ժամանակ Ռուսաստանը չէ ունե-ցել այստեղ այն հզօր աղեկցութիւնը, ինչպէս

դէպքերը, որոնք առաջ են բերած այդ կրօնա-փոխական հոսանքը, և այն ժամանակ զիւրաք չի լինի զուցէ պարզել, թէ Նիկիոյ Վրդարեան և բոլոր նրանք, որոնց այդպիսի քաջագործ ու-թիւն են և վերադրվում՝ մղված են եղել այդ հանգամանքներին հետեւած հոսանքից, և փոխանակ այդքան մեծ յեղաշրջման իսկական պատճառ կամ չարժաւոր լինելու՝ հաւանակա-նաբար, իրանք էլ պարզապէս գործիք են եղած... Եթէ դէպքերի, պարզապէսի մեծազոյն մասը—պարագաներ, որոնք Նիկիոյների կամքից և գործակցութիւնից բոլորովին անկախ կերպով են առաջ եկել—կանխաւ հող պատրաստած չը լինէին, կամ եթէ այդ յեղաշրջումը չընթանար անգղապապէս, բուն ժողովուրդի աչքում որ և է լուսաւորն ապագայի, աւելի աջող կեանքի հե-ռանկարով, և եթէ օտար խիստ աղեկցութիւն հզօրապէս չը ներգործէր—տասը Նիկիոյ, քառա-սուն Վրդարեան, որքան էլ որ սրանք ետեւը և յամա գործունէութիւն ցոյց տային,—անկարող կը լինէին ժողովուրդի իմացականութեան, դարձող ներքին զգացմանց և բարոյական բուռն զան-գրածին բողբոլին նոր ուղղութիւն տալով, այդպիսի մեծ փոխաւորութիւն առաջ բերել:

Գերլայի հիմնարկութիւնից յետոյ թէ տեղա-կան իշխանութիւնը և թէ աւստրիական կայսր-ները միշտ մեծ խնամք են տածել գաղթա-կան հայերի վրա, նրանց զանազան արտօնու-թիւններ հնարհելով, որովհետեւ հայերը համե-մատապէս կարճ ժամանակում ազդու են Տրան-սիլվանիայի ինչպիսի քաղաքում առեւտուրը առաջացնել, և այնուհետեւ նրանք իրանց վաճառականութիւնն ու արհեստը տարածում են բոլորակալ Աւստրի-այում: Մի և նոյն ժամանակ գաղթականները սերտ կապ են պահպանում միմեանց մէջ և «Հայ կոմպանիա» անուան տակ, որի նախագա-

հերկայ ժամանակ: Այս հանգամանքը բացատրու-
վում է Ռուսաստանի գործողութեան եղանակով:
Այն ժամանակ, երբ Անգլիան իր բարեկամական
յարաբերությունները ծրարել է կապիտ ձևի մէջ,
որ անբաժանելի է պատճառում, Ռուսաս-
տանը պահպանում էր մեծ մեղմութիւն և կարո-
ղանում էր տալ իր խորհրդներին բարեկամական
ձև, որ թիրաքաց վարչական չընթանալու հա-
մարվում էր մեծ ծառայութիւն:

«Այն կապուածութիւնը, որով անգլիացիները վար-
վում են սովորական և նրա կառավարութեան հետ,
միանգամայն վերադարձնում է և չի կարող պատ-
ճառաբանվել նրանց կարծեցեալ «բարեկամակա-
նութեամբ»: Վերադարձնում էր մեծ ծառայութիւն
որով քանդակում էր անգլիական մամուլի գէշ
Այսպէս, օրինակ, առիթով բռնկւում այն դէպքը,
որ տեղի ունեցաւ Նյուք-Քեմսթը անգլիական
գետական հետ» «Daily News» լրագիրը, փոխաբեր
բերանին, յարձակվեց սովորական վրա և յայտնեց,
որ եթէ նա յանդգին գալ Լոնդոն, նրան այնպէս
կը ծնծէին այնպէս, ինչպէս իր ժամանակին ծն-
ծեցին առտորական Ֆելդմարշալ Հայնսուին:
«Կապուած գրքեր» հրատարակութիւնը, չը նայած
որ նրա մէջ հայկական գաղափարները ըստ
լրագիրն այնպէս չեն նկարագրված, ինչպէս նկա-
րագրում էին անգլիական լրագիրները՝ դարձեալ
առիթ է տալիս անգլիական մամուլին նոր և
աւելի խիստ յարձակումներ գործել թիրաքացի
դէմ:

Խոսելով այն մասին, որ անգլիական մի բանի
հետ լրագիրներն են միայն, որ քաջութիւն ունեն
այդպիսի քաղաքականութիւնը պահարկելու՝
«Новое Время» չարտնայում է:

«Անգլիական մամուլի մեծ մասը այժմ յայտն
է տաճում Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ Նա-
հանգներին գործնական աջակցութեան վրա: Վա-
շինգտոնի կոնգրէսի երկու պալատներում տեղի
ունեցած նիստերի նկարագրութիւնները Լոնդո-
նում մեծամեծ ցնծութիւններ պատճառեցին:
Այդ նիստերը, իրաւ է, ունին կրօնա քաղաքու-
թիւն: Անտառ Զիլի առաջարկութիւնը՝ Կ. Պո-
լիս նաւատորմ ուղարկելու մասին, որոտակից
ծախահարութիւնների արժանացաւ: Մէկը համար-
ձակութիւն ունեցաւ առաջիկա, որ դրոշմիւն
ունեն միջազգային դաշնագիրներ, որոնք չեն
թողարկում, առանց ալ ու ձախ նայելու, ամբողջ
հաւատարմութիւն ուղարկելու, բայց այդ առարկու-
թիւնը չը չլիսի առաջարկն սենատորին: «Մենք
կուզարկենք նաւատորմներ, ասեց նա, ուստի ու-
թիւն չը դարձնելով նեղուցների մասին գոյու-

հը լինում է միանգամայն գաղթականութեան
ընդհանուրի դատաւորը, որովհետ հայ խմբերը
կարողանում են միշտ միարան լինել: Հիմնում
են արհեստաւորական և վաճառականական ըն-
կերութիւններ, հոգեւոր-բարեգործական հիմնա-
կութիւններ, որոնց բոլորի էլ պաշտպան սուր-
բը լինում է Գրիգոր Լուսաւորիչը: Հայ վաճա-
ռականները իրանց հայրենիքը գրում էին հայե-
րէն լեզուով, բայց 1830-ի հրամանագրով, ա-
սում է հ. Գովրիկեան, այս բանն արգելուեցաւ:
Գրքի մէջ առաջ են բերված այդ ընկերութիւն-
ների և եղբայրութիւնների մանրամասն կանո-
նադրութիւնները:

Տրանսիլվանիայի հայերը կաթողիկոսութիւնն ըն-
դունելուց յետոյ, միայն մի ազգային եպիսկո-
պոս են ունենում, այն է նոյն վարչական, որից
հետոյ (1715) այլ են հարա չէ լինում ուրիշ հայ
եպիսկոպոս ընտրել, չը նայելով ժողովրդի
բուռն փափակին և նաև մասնաւոր անձերի և
հայ-կաթողիկէ քահանաների ջանքերին: Գէրլայի
կաթողիկէ հայերը ունեն այժմ 2 եկեղեցի և 2
մատուռ, որ արարողութիւնը կատարվում է
հայկական ձևով, բայց չի հոգեւորաւ ենթարկ-
ված են լատին եպիսկոպոսի իրաւասութեան:

Հ. Գովրիկեան իր գրքի առաջին մասում այս
ամենը նկարագրելուց յետոյ, տալիս է գերլայի
քանի մի նշանաւոր հայերի կենսագրութիւնն ու
պատկերները: Առաջին տեղը զբաղւած է վարչա-
րան Սթանիսլաւ եպիսկոպոսին, որ իր ժողո-
վաւորը պաշտպանեց չափն բանի մէջ, և դա-
նազան դժուարութիւններու յաղթելով՝ հիմնեց
գաղթականաց համար յատուկ հայաքաղաք մը, որի
յառաջագիւտութեան է ապա նուիրել և զոհ տուել
իր տոկոսն և աշխատութիւններով ի կենսաբեր:
(ժամանակակից մի պատմագիր, Ստ. Ռոշը,

թիւն ունեցող դաշնագրութիւնների վրա): Մա-
րադարութիւնների նոր պայթիւն: Պատգամաւոր-
ների պաշտումն առաջարկութիւն եղաւ յանձնել
թիրաքացի գետականին անցագրերը: «Մենք չենք
ուզում—ասաց առաջարկ բերողը—քաղաքական
յարաբերութիւններ պահպանել այն պետու-
թեան հետ, որի ձեռքերը արիւնքալիւծ են: Աս-
կայն «New York Herald» լրագիրը հաւանական
չէ համարում, որ մի համաձայնութիւն կայանայ
Անգլիայի և Միացեալ-Նահանգների մէջ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Օ Ր Է Յ Օ Ր

III

Պոլսեցիք ուզում են իրանց երեսը պարզ ա-
նել:—Գոնէ այդպիսի աստիճանութիւն են թող-
նում «Հայրենիքի» նկարագրութիւնները, որոնք
այս օրերս արտատպւեցին «Մշակի» էջերում:

Խոսքը սովորական էր մասին է: Որքան մենք
յիշում ենք՝ Կ. Պոլսի հայերը ոչ մի ժամանակ
և ոչ մի գէպտում այնպիսի սրտաբուլիս, քնքոյ
աջակցութիւն չեն ցոյց տուել Հայաստանի կա-
րօնականներին, ինչպէս այժմ: Տեսարանը ազգու-
նէ: Կոլորցիները դարձել են օգնութեան վայրեր:
վարժակները և աշակերտութիւնները, թողած
զիրքը և տեղակալը, իրանց ձեռքերով չորեր են
կարում՝ մերկ, բոքիկ, ցրտից սառած պան-
դուխանների և կարսանների համար: Երիտասարդ,
կին, ծեր, անկեղծ էլ չտալում են իրանց լու-
ման օգնել այդ բարեգործական գործունեակի մէջ:
Կաղանդի օրը, վառահար պոլսեցիք՝ իրանց ու-
րախութեան և դուստրութեան փողը պատրիար-
քին տուեցին՝ յօգուտ սովեակների: Կաթիլ-կաթիլ
հաւաքված նպաստները՝ կազմում են բազմաթիւ
կաղանդներ, հակեր, որոնք անդադար փոխադր-
վում են դէպի ազգաստեղծական և թշուառութեան
երկիրը...

Այս, պոլսեցիք ուզում են իրանց երեսը պարզ
անել: Թող ինչը Աստուած օրհնի նրանց այդ
բարի, ազնիւ, օրինակելի եւտնդը և փափաղը:
Ո՞վ գիտէ,—թշուառների թիւը այնքան մեծ է,
աղքատների կարիքները այնքան բազմապատկա-
ն, որ պոլսեցիների նպաստը գոյցէ մի հարիւրերորդ
մասին անգամ բաւականութիւն չի տալ,—բայց
գիտէ՞ք, որքան սովորիչ, որքան յուսատու և
թշուառ են համար, երբ նա գիտէ և զգում է, որ
իրան չեն մտապել իր մասին մտածում են, որ
ունի եղբայրներ և քոյրեր հեռու աեղերում, ո-
րոնք մտածում, հոգում, աշխատում են նրա

վկայում է, թէ ունեւարացիները թունաւորել են
նրան վիէննայում, իր ազգային գործունեու-
թեան պատճառով: Վրդարեանից յետոյ յիշվում
են՝ Զաքարիա Կապու Ուսի Կապու, արդիւնա-
ւոր ուսուցիչ և բեղմնաւոր մատենագիր (հեղի-
նակ հայ-ունեւարեանցի այրեհարանի, բառարանի,
վեպերի, թատերախաղի և այլն): Խաչիկ Լու-
քաչեան *), քահանայ, յայտնի աստուածաբան
և մատենագիր-գիտնական, որ դրած է լատինե-
րէն Տրանսիլվանիայի հայոց պատմութիւնը (His-
toria Armenorum Transilvaniae), «վարք ս. Գրի-
գոր Լուսաւորիչի» և այլն: Գրիգոր Յեզուիտ Կա-
պու, ուսուցիչ: Այս յիշվածներն արդէն վախճանված
են, իսկ կենդանիներից յիշված են՝ Անտոն
Մուրաբեան, Հայաքաղաքի պատգամաւոր
ունեւարական խորհրդարանում, հրատարակաւոր,
խմբագիր, և մշտական աշխատակից «Արմենիա»
ամսագրի, և վերջապէս Խաչիկ Սոսիկոսեան,
խմբագիր-հրատարակող «Արմենիա» ամսագրի,
որը նա 1887-ից ի վեր հրատարակում է այն-
տեղ, Գէրլայում, ունեւարեան լեզուով, բայց
զուտ հայկական բովանդակութեամբ, որ կարճ
ժամանակում մեծ առաջդիմութիւն է ունեցել
և մեծ օգուտներ է տուել ունեւարախոս հայե-
րին, ծանոթացնելով իրանց ազգի անցեալն ու
ներկան, և միշտ վառ պահելով նրանց մէջ ազ-
գութեան յիշատակը: Մանկտեան թարգմանած է
նաև խորհրդային ունեւարեան, զրեւ է հայոց
պատմութիւն ունեւարահայերի համար և այլն:
Ինքն, անշուշտ, իր գաւառակիցների մէջ ամե-

*) Լուքաչեան գերբնասանի մի անգամ այժմ
մինիստր է Ռուսարիայի պետութեան, Ս. Կա-
րէրտ Լուքաչեան մինիստր վաճառականու-
թեան, որ ունեւարական խորհրդարանի առաջա-
գիւծական կուսակցութեան է պատկանում:

ցաւին դարման անելու, նրա արտասուքները
սրբելու:

Մարդ գործ է սկսած գործը, և չառ դժուար
կերակրել հարիւր հազար քաղաքացիներին: Սակայն
դա չը պիտի վախճնի Կ. Պոլսի հայերին, որոնք
պատրիարքի հետ միասին նախաձեռնութիւն են
յանձն առել: Մարդկանց կրթի մէջ, փառք Աս-
տուծոյ, սիրտը դեռ քաղ չէ դարձել: Մի կողմից
կը զայ Կարմիր Խաչը, միւս կողմից ձեռք
կը մեկնի հասարակական բարեգործութիւնը,
երրորդ կողմից մասնաւոր նուէրները, և միա-
ցած ոյժերով, հաւանօրէն, կարելի կը լինի քաղ-
ցիկ ազատել Հայաստանի սովեակներին, մինչև
որ անցնի այս դմբակ, սովեակի ձեռքը, և հաս-
նի յուսաբեր դարունը, տաք օրերով, պայծառ
երկնքով...

Խ. Մարտիկան

ԶԱՓ ՈՒ ՍԱՀԱՄԱՆ ԶԲ ԿԱՅ

II

Յոյց տանք մի ուրիշ պատրուակ: Մօակայի
նոյն լրագիրը առանձին հատմութեամբ և ախոր-
ժանքով արտատպեց իր նման մի այլ լրագրից
յօդուածներ, որոնք սովեակի ուրիշներ էին բար-
դում հայոց մամուլի վրա: Այստեղ էլ ֆանտա-
զիան չափ ու սահման չէ ձանաչում: Վերա-
գրում են հայոց մամուլին այնպիսի այժ, այն-
պիսի ընդունակութիւն, որպիսին միայն հե-
րաթիւնի մէջ կարելի է տեսնել: Ինչքան ին-
չքան չէ անում այդ մամուլը: Օ՛, եթէ զրպար-
տութիւնը երբ և իցէ պիտի աշխատէ իր հա-
րած ու սարքած ստույգներով՝ զրա պատկե-
րը կարող ենք հէնց հիմա տեսնել:

Երբ այնքան է պատրուակ ստեղծել՝ լուծ ուղտ
է դառնում, կատուն վարք է երևում: Այնպիսի
մեծամեծ կարծիքներ յայտնվում են գիտէ՞ք ում
մասին... Ամօթ է ասել—մեր գրական աղքա-
տութեան, անանկութեան մասին: Մենք կարողա-
ւոր դիրք չենք գտնում մեզ զգուցելու են մեր
գրականութիւնը ազգայնաւոր մարդ պոետիկները,
մտավաճառները, շանտափառները,—և գտնվում
են մարդիկ, որոնք փոխանակ ողբալու մեր
գրականութիւնը, գտնում են մեր մէջ գերազանց,
անասելի ընդունակութիւններ: Կեն գրէք մա-
մուլը, մի օրպէս յիշեցէք, որ Կովկասի հայերը
ունեն մի համար Խաղաղարարական ընկերութիւն,
որի կենտրոնը գտնվում է Թիֆլիսում: Ամենքի
աչքի առաջ է նա: Գիտենք որ Թիֆլիսում ըն-
կերութիւնը հազիւ 200 անդամներ ունի, դի-
տենք և այն, որ այդ թիւ կէսն էլ չէր ունենայ՝

նոյց ազգասերը և եւանդուն գործուն է և մե-
ծապէս իրաւունք ունի հ. Գովրիկեան ասելու,
թէ բոլորովին տարբեր կըլար Տրանսիլվանիոյ
ազգայնոց վիճակը՝ եթէ բանի մը Անկուտեան
ունենային:

Գրքի երկրորդ մասը նուիրված է Հայաքաղա-
քի ներկայիս—Այս մասին կցված են չառ ըն-
տիր պատկերներ, որոնք պարզում են ընթեր-
ցողին Հայաքաղաքի բովանդակ, մանրամասն յա-
տակաղիքը, դիրքը, պարտկը, լիճը, եղևիկների
անտառակը, ծծմբային բարիքները, քաղաքային
խորհրդանոցը, եկեղեցիները, դիմաշինը *), կնի-
քը և այլն:—Որպէս զի ընթերցողը գաղափար
ունենայ «Գերլայ հայաքաղաքին մէջ բնակող ազ-
գայնոց արտաքին ու քաղաքական կենսական և տա-
րազին վրա»՝ յարգելի հեղինակը տալիս է մեզ
այլ և այլ աստիճանի էրկիմարդիկներ, հայ կա-
նանց, օրիորդներ և տղայոց լուսանկար պատ-
կերները, որոնք նոր փայլ են տալիս գրքի՝ ա-
ռանց այն էլ հեռաբերական բովանդակութեան:
Այդ պատկերներից ընթերցողը կը տեսնէ, որ
երկար դարերից ի վեր Խաղաղարարական
թէ՛ հագուստով, թէ՛ զարդացմամբ եւրոպականա-
ցած հայը՝ այնու ամենայնիւ անաղարտ պահում
է իր հայկական դիմագծութիւնը, մանաւանդ ա-
րական սեռը:—Բացի դրանից հեղինակը տալիս
է մեզ նաև տեղական հայ ասացուածներ, առան-
ձին, լեզուի օրինակներ, հայ երգերի նմուշներ

*) Հայաքաղաքի դիմաշինը է՝ կրկնապատկար
արձիւ, երկու գլուխների միջից մի խաչ բարձ-
րացած: Հ. Գովրիկեան՝ վկայութիւնների վրա
հիմնվելով ասում է, թէ գաղթականներն այս
դիմաշինն իրանց հետ են բերած և թէ բուն
այդ նշանը՝ կրկնապատկար արձիւ, Հայաստանից
փոխանցած հին բնակարանական կայսրութեան,
որից էլ առած են ուրիշները:

եթէ ամեն տարի խորհրդի քարտուղարը դռնէ
զուտն չընկնէ անգամներին խնդրելու, որ նորից
գրվեն: Այդ այն ընկերութիւնն է, որի ընդհա-
նոր ժողովներին ներկայ են լինում 25—35 ան-
դամներ: Տարին հազիւ մի 4000 րուբլի է ծախ-
սում, զէֆիցիաներ ունենում: Խաղաքացիներն
համար չափազանց պարզ է, որ ընկերութիւնը
աղքատ է, մի կերպ չեղաւ է գնում: Բայց յի-
շում էր Զուբովներին, զիտէք անցեալ տարի
ինչ չարախօսութիւններով նկարագրեց ընկերու-
թիւնը, ինչ և ինչ նպատակներ, ծրագրերի վե-
րադրեց նրան: Եւ երեկ, այդ լրագրի ընթեր-
ցողներից մէկը, նստած որ և է վեատակայի նա-
հանգում, երեկապում էր, թէ Կովկասեան Բա-
րեղաբանական ընկերութիւնը ունի միլիոնի կա-
րողութիւն և տարեկան տասնեակ հազարներ
մուտք...

Մի և նոյն զրպարտութիւնը և մամուլի,
գրականութեան մասին: Գուր, ի հարկէ, փաստ
էք պահանջում, փաստ, որ ապացուցանէ թէ հայ
մամուլը մի վիսաակար բան է պետական չափ-
րի համար: Ահա վերցրէք, ձեզ տալիս են և
փաստ... «Միակ Հայաստանի» երգարանը: Եր-
ծաղելի է, չէ: Քահանայ Գրիգորեանից տալիս
ծանօթութիւններով համեմած այդ երգարանը
իր անմեղ բովանդակութեամբ նոյն իսկ մի
գրական դարձ համարելն էլ մեղք է, ուր մնաց
վիսաակարութիւնը: Կար ժամանակ, երբ նոյն
իսկ մեղքուն էլ պէտք էր անպատճառ Հայաստա-
նի մեղք լինէր, նոյն իսկ փարոսն էլ պիտի լի-
նէր Հայաստանի փարոս, միթէ վառ էր «Մշա-
կի» ֆելիետոններում հրատարակվող «Լու Հա-
յաստանի» պարբերականը: Քահանայ Գրիգոր-
եան այն ժամանակներից իր Միակին, որ
չառ անգամ աղաւաի ձայներ էր հանում՝ նոյն-
պէս կայցեց Հայաստանի՝ բառը: Բայց այդ
ժամանակներն անցել են, և այժմ չառ չառերը
հատմութիւն կը զգային՝ եթէ զէսից զէնից հա-
ւաքած երգերի ձայնները զրկել միայն «Մո-
լակ» (ընդունելով որ ճաշակի մասին չեն վի-
ճում): Սակայն ով կը կարծէր, որ ուս խաւա-
րամիտների համար ամենից էականը հէնց դա
կը լինէր, այդ երգարանը: Շնորհ արէք, հեռա-
ցրէք այդ պատիւը մեղանից: Աւելաներ գոգա-
նայու պատուից դա չէ տարբերվում:

Բայց ինչ ենք ասում: Միթէ փաստ, անվիճելի
իրողութիւն է հարկաւոր խանդավառ երես-
կայութեան տեղ գրապարտիչներին:

Հարկաւոր է պատրուակ հայտնելու, սուր
ինստիտուցիաներ չարադրելու համար: Երես-
կայեցէ՛ք: Քուլթայիսի աղնուականութեան պա-

իրանց երաժշտական նոտաներովը, և վերջապէս
հայաքաղաքի մասնաւորաբան ձեռագիրների բա-
նի մի հայ նկարների պատկերները՝ Նա նկարա-
գրում է տեղական սովորութիւնները և յատկա-
պէս ամուսնութիւնն և բարեկենդանը, և առաջ է
բերում նաև տեղական պարերը, որոնք բոլորն
էլ դեռ ևս կրում են քիչ չառ իրանց հայկական
զրոյմը:

Սակայն ինչ ազգայն է սպասում այդ՝ մի
ժամանակ ամեն նկատմամբ հայաքաղաք
եղած Արեւային կամ ընդհանրապէս Գանուքի
եղեղի վրա վեր վար ցրված հայ գաղթականու-
թեան: Ստիպված ենք խոստովանել, որ Անի
քաղաքի նախկին բնակիչների այդ սերունդը,
այժմ աւելի եւրոպացի, այսինքն ունեւարացի
կամ մասնաւոր բուսնացի է, քան թէ հայ: և
չը կարծի թէ միայն կաթողիկէ հայերն են այդ
վիճակում: Նոյնն են զրեթէ նաև ոչ—Լիճուա-
փոխները: Մենք չառերի հետ ենք խօսել նրան-
ցից: տեսել ենք Բուսնացիներ հայեր, որոնք
ոչ թէ միայն չառ քիչ գիտէին հայերէնը, բայց
համարձակվում էին մինչև անգամ ասել, թէ ի-
րանք հայ չեն, այլ պարզապէս հայաժէս
բուսնացիներ... Այնտեղ ուր սրանից քանի մի
տարի առաջ հայկական եկեղեցուն կից ծխակն
զրոյց կար՝ այժմ արդէն այն էլ վախված է,
նորերը բանալու էլ ոչ քանց կայ, ոչ վատահու-
թիւն, տեղացիներ իրանք հոգեւորական չառ
քիչ են գտնում, իսկ զրոյց՝ Երվանդից կամ
Կ. Պոլսից ուղարկվածներն էլ երկրի և ժողո-
վրդեան մէջ հայ եկեղեցականի դիրքն ու աս-
տիճանը բարձրացնելու հանգամանքը չառ սա-
կաւ ունին:

Ա. Ս.

Այդ յայտարարութեան մէջ ասուած է. «Կայսերական կառավարութիւնը թոյլ տալիս է որ իր երկրին մէջ ունէ նպատակաւ բախշուի ունէ օտար ընկերութեան կամ անհատից կողմանէ, որքան ալ պատուաւոր լինին (օրինակ կարմիր խաչի ընկերութիւնը): Եւ ոչ մի անկախ կառավարութիւն երբեք թոյլ տուած է այսպիսի մի միջամտութիւն, մանաւանդ երբ հանգանակութիւնները կը կատարուին թիւրքաց ցեղին և կրօնին անհաշտ թշնամի անձանց ժողովներու մէջ ըրած ատենախօսութեանց շնորհիւ և սուտ զրպարտութեանց հիման վրայ, զորս Թիւրքիան միշտ ճերմած է: Ասկից զատ Բ. Գոսուր միշտ ուշադիր է իր հպատակաց իսկական շահերուն, զիստաւով զանազան իրաց ճշմարիտ վիճակը շահախնդիր կամ մղեւանող անձանց չարազանցութիւններէն, այսուհետեւ եւ, ինչպէս մինչև հիմա ըրած է՝ պիտի հոգայ իր հպատակաց պէտքերը մասնաւոր դատաւար մէջ, առանց խտրութեան ազդի և կրօնի:»

Այս է Մալթոյի պէկին մասին ֆաստ օրէն: Մալթայի թերեւ անդէպ չէ հոս յիշեցնել, թէ 1894 թիւին նոյն պարուն էր, որ Կ. Պօլսոյ երկրաշարժին առթիւ Ամերիկայի քրիստոնեայ և բարեխնդր հաստատութեանց զիմում կընէր ի նպատակ արկածեցնել: Այն ատեն մի քանի խաւովներ և տուններ փլած էին միայն, և կայսերական կառավարութիւնը չէր քաշվէր ձեռները երկարել քրիստոնեայ եկեղեցիներու: Իսկ այժմ, երբ ամբողջ դատաւարներ ամայի դարձած են, երբ միլիոններ սովամահ կը կորչեն, նա կը յայտարարէ, թէ ինք կարող է իր կարօտները հոգալ: Այն ատեն մի քանի ընկերութիւններ և լրագրեր հազարաւոր տողներ հանգանակեցին սուլթանի մայրաքաղաքին արկածեցնել համար, և երբ այդ դրամը Պօլսոյ գնաց շատեր ըսին, թէ մահմետականներ միայն այդ ամերիկեան պաշարներու համը առին, այդ շատ բնական երեւոյթ մ'է, երբ թիւրք կառավարութիւնը լինի նպատակաւ:

Այժմ, երբ Ամերիկացիք կուրեն միջազգային վտանգի ընկերութեան մը ձեռքով օգնութիւն հասցնել իրենց տառապեալ կրօնակիցներու, այսօր նոյնքան բնական է, որ Թիւրքիան իր զօնները փակէ այդ նորեկներու դէմ, հակառակ իր 1865-ի դաշնագրին:

Նկատի առնելու է Շեքալայի թերթերէն մինի խօսքերը. «Մենք իսկու լաւ կը յիշեցնէր, կընէ լրագրերը, որ նոյն թիւ Չինաստանը ընդունեց կարմիր խաչը այնքան երախտագրութեամբ, որքան Թիւրքիան աւելի յետ է մնացել, քան Չինաստանը:»

ԱՐՄԱՐԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Մի եւրոպացի, որ ունի իր ձեռքին օսման պարտաւորակներ, իր պարտքն է համարել մասն հանել փոքր-Ասիայի վիստակներին համար և ուղարկել է նպատաւորաց ֆոնդին: Սուլթանը այժմ թոյլ է տալիս նպատակներ բաժանել թէ զբաղով, թէ իրեղեններով:

—Իտալական ծագումով կաթողիկէ մի վանահայր Անթիմի մօտ գտնուող Զենեկ-Կալէ գիւղում երկարկից իր վանքի մէջ յարձակման վանահայրը զիմեց ֆրանսիական հիւպատոսի պաշտպանութեան Առնաւարակ Մարաշի մօտ վիստակ կաթողիկէներ թիւը աւելի մեծ է, քան լուսաւորչական հայերի: Այդպիսով չարդարացան այն հայերի յոյսերը, որոնք կաթողիկէներն էին ընդունել՝ աւելի ապահով լինելու նպատակով: Այժմ մի քանի հազար հայ ընդունել են մահմետականութիւն, միթէ այժմ նրանք աւելի ազատ կը կարողանան համարվել, քան առաջ:

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՅ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 30 յունվարի: Յունվարի 28-ին Բոլշակով քաղաքի նորին կայսերական Մեծաւանդ Կոնստանտին զինուորական կոմս Գալիչիցի կողմէն պրինց Բոլշակով օրինակ եկեղեցու ծէսով մկրտութեան հանդիսին ներկայ գտնվելու համար:

ՄՈՍԿՎԱ, 30 յունվարի: Պալատի մինիստրը

այցելեց Թագաւորութեան տնտեսական ընկերութիւններին համար կառուցանվող շէնքերին:

ՎԻԵՆԱ, 30 յունվարի: Բօրսան գտնվում է յուզում, հիւանդութեան մէջ: Նրա վրա ճնշող տպաւորութիւն է գործել Ռուսաստանի և Բոլշակովի մէջ կայացած համաձայնութեան լուրը: Ոչ-բոլշակովի ֆոնդերը բարձրացան 10, 12 1/2%:

«Sonn. Mont. Zeitung» ասում է. «Ֆէրդինանդ պրինցը ցանկացաւ ցոյց տալ հօր Ռուսաստանին մի ծառայութիւն, որ վայել է վաստակին. նա ձգեց նրա ոտքերի տակ իր անդրանիկ որդուն և Բոլշակովի շինեց Ռուսաստանի սարուկը: Կօրուրդը մտնում է, որ Բոլշակովի իշխանի հաստատութիւնը կախված չէ միայն ցարերի կայսրութիւնից և որ աշխարհում կան ուրիշ պետութիւններ, որոնք իրաւունք ունեն վճարողական խօսք ասելու:»

ՎԻԵՆԱ, 30 յունվարի: Երէկ, Սօֆիայի կաթողիկէ եկեղեցու ատալին անդամ դուրս ձգվեց աղօթք ֆէրդինանդ պրինցի մասին: Այդքանը յազմունք տալով բերաւ:

Բօրսի համար դատաւարակ կընարվի վաստակը:

Կ. ՊՈԼՍՈ, 30 յունվարի: Ստօիով վարկան յետաձգեց իր վերադարձը Սօֆիա: Բոլշակովի եկեղեցու տեղեկութիւն տալով, թէ արդէն ստորագրված է կայսերական իրաւունք, որով թոյլատրվում է նրան Սօֆիա գնալ: Երեկոյեան եկեղեցու գնաց Եղեղ-Քեօսի, սուլթանին իր շնորհակալութիւնը յայտնելու համար: Եկեղեցու և նրա 8 հոգուց բաղկացած սկիւտայի մեկնումը տեղի կունենայ վաղը:

Կ. ՊՈԼՍՈ, 30 յունվարի: Լուրերին նայելով, սուլթանը Սօֆիա կուղարկեց պրինց Բօրսի մեղքը: Սուլթանը հանգեցնեց ներկայ գտնվելու համար իր բարձրատիկան պաշտօնականներից մէկին և մի քանիստ անգամ ֆիլիզի-աղբաւանտ:

Վաղի Մուստաֆա փաշայի սրդի Մահմուդը ձերբակալված է:

ԼՈՆԴՈՆ, 30 յունվարի: «Times» լրագրին հեռագրում են կահիրէից. «Եւրոպական լրագիրներին մէջ նորից երեցած անարկները կզիպտոսի մասին և միաժամանակ Անգլիայի և Ֆրանսիայի միմեանց մտաւարտ մասին Լուրերը այսուհի զրեթէ սարսափ ազդեցին, որովհետեւ այդ համարում են իբրեւ նշան փոփոխութեան քաղաքական վիճակի մէջ, որը պէտք է դնի կզիպտոսի շահերը եւրոպական զիպտոսականութիւնը:»

ԱՍՍՏԵՐԿԱՍ, 29 յունվարի: Բառապիտայից հաղորդում են, որ Սկիւտայում, Բօրսի կողմէ Պոնտիականի չրջանում, ծանր աղետամբութիւն է ծագել: Նրա պատճառների մասին տեղեկութիւններ չեն ստացված:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՐԳԻ ԲՈՐՍԱ	
Յունվարի 30-ին	
Լուրերի վրա 10 ֆունտ արծէ . . .	94 ր. 25 4.
Բերքի վրա 100 մարկ . . .	45 > 85
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ . . .	37 > 27 1/2
Ոսկի . . .	7 > 50
Մաքսային կուպոններ . . .	149 > —
Բօրսային դիսկոնտ . . .	7 1/2 > —
40/0 պետական բէնտա . . .	97 > 75
Ներքին 50/0 առաջին փոխառութ. . .	281 > 75
— երկրորդ . . .	258 > 50
50/0 գրաւ. թղթ. աղ. կալ. բանկի . . .	216 > —
50/0 պետական երկաթուղ. բէնտա . . .	100 1/8 > —
40/0 ներքին փոխառութեան . . .	97 > —
41/2 0/0 գրաւ. թղթ. աղ. կալ. բանկի . . .	100 > —
Աղ. կալ. Պետ. բանկի խաղաղութ. . .	100 > —
41/2 0/0 վիստակ. գիւղ. հող. բանկի . . .	— > —
Փոխ. կրեդիտ. ընկեր. միտա . . .	— > —
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ. . .	101 1/2 > —
Ընկերութեան օրինգայիններ . . .	101 5/8 > —
Մօսկվայի քաղաք. օրինգայիններ . . .	100 > —
Օղէտայի . . .	98 7/8 > —
Թիֆլիսի . . .	100 > 50
Թիֆլիսի կալ. բանկի 60/0 . . .	99 > —
50/0 . . .	99 > —
Քաւկասի . . .	60/0 > 50
50/0 . . .	99 > —

Խմբագիր՝ ԱԼԵԿՍԱՆԴՐ ԲԱԼԱՆՔՈՒՐ
Հրատարակիչ՝ ԱՆԴՐԵԱՍ ԱՐԾՐՈՒՆԵՐ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ

Մ. Գ. ՀԵՂՈՒԲԵԱՆԻ

(Գօլօվինսկի պրոսպեկտ, տուն Անանովի, նոր թատրոնի դէմ)

Հիմնադրութիւն ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ առաւօտեան 9 ժամից մինչև 6 ժամ երեկոյեան բժշկում է ատամները, պղծում է անուժ և դնում է արհեստական ատամներ: (№ 133) 19—30

Վ. ԵՐԶԻՆՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆ. ՎՐԱՅ ԱՋՆՈՒԱԿԱՆՆԵՐԻ ԹԱՏՐՈՒՄ

Որբաթի, փետրվարի 2-ին, Հայ դերասանական ընկերութիւնը կը ներկայացնէ

ԵՐՈՒՄՆԻ ԵՐԿՐՈՐԻ

Պատմական դրամա 5 արար. 8 պատկերով, հեղ. Պալեանի

ՊԵՊՈՅԻ ՏԿՃՈՒՐԸ

Վ. օղէլի 1 արար., հեղ. Տէր-Գրիգորեանի: Մասնակցում է ամբողջ խումբը:

Սկիզբը 8 ժամին է:

Տեղերի գինը սովորական է

Բեմիսօր 3. Արեւեան

ՏԻԿԻՆ Շ. ԵԻՄԱՆԳՈՒԼԵԱՆՑ

որ աւարտել է Պետերբուրգում՝ կար ու ձեռի արհեստը և ունի զիպլում

ՏԱԼԻՍ Ե ԴԱՍԵՐ

մատչելի գնով Դրոզդինսկի և Ֆրանսիական մեթոդով, թէ՛ իր տանը և թէ՛ աներում:

Յանկացողները թող դիմեն էժանա-դին դրադարան, վերամիտոսկայա փո-դոյ: (№ 12) 2—6

Մեծ Արժանաւորութեան
ՀՈՏԱԻՆՏ ԶՐԵՐ
«Պարսկական Եստաման»
Ծաղկահոտ Օ-դէ-կօյուն
«Պարսկական Եստաման»
Հոտաւէտ Ջրեր «Պարսկական Եստաման»
Սապօն «Պարսկական Եստաման»
Պօմադա «Պարսկական Եստաման»
Ընկերութիւն
ԲՐՈԿԱՐ ԵԻ ԸՆԿ.
Պրէյս-կուրանտը ձրի:
(ամ. 30) (№ 73) 10—12

ԱՆԴՐԵՆԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂՈՒ ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ

հրաւիրում է ցանկացողներին երկաթուղու ծառայողներին և երկաթուղական զարդանքների աշակերտներին համար հագուստներէն հայթայթելու մի և երեք տարի ժամանակով:

Նրանք, որոնք ցանկանում են այդ մասին յայտարարութիւններ տալ՝ պէտք է ի նկատի ունենան հետևեալը.

- 1) Ընդհանուր Ատենին (Թիֆլիս, Ելիսավետինսկայա փողոց, սեփական տուն) յայտարարութիւններ տալու համար նշանակվում է ժամանակավորաց ներկայ տարւոյ փետրվարի 28-ի ցերեկվայ ժամի 12-ը:
- 2) Յայտարարութիւնները պէտք է տրված լինեն ծրարների մէջ, որոնց պէտք է կընել զԷ՝ մուսուլ. ծրարների վրա պիտի լինի մակագրութիւն. «Заявление пѣнь на поставку обмундированія»:
- 3) Այն անձինք, որոնք կամենում են մասնակցել մրցութեան՝ պիտի մինչև յայտարարութիւնները քննելու օրը ներկայացնեն նախապէս դրաւական 1000 ռուբլի:
- 4) Հաղուստեղէնի ամբողջ քանակութեան արժէքն է մօտաւորապէս 70,000 ռուբլի տարէն:
- 5) Հաղուստեղէնը պէտք է մատակարարել այն վաւերացրած նմուշների համաձայն, որոնք պահվում են երկաթուղու անտեսական գլխաւոր պահեստում, Թիֆլիսում:
- 6) Պայմանները և մրցանակի թուղթը ստանալու համար պէտք է դիմել երկաթուղու անտեսական գրասենեակը (Թիֆլիս, Ելիսավետինսկայա փողոց, սեփական տուն): Օտար քաղաքացիները թող բարեհաճեն պահանջել պայմաններ հետաքրքի:
- 7) Երկաթուղու վարչութիւնը իրաւունք ունի ընտրել հաղուստեղէնի հայթայթիչ և այն մարդուն, որ ամենացած գները չէ յայտնել:
- 8) Մրցութեան վերջնական վաւերացումը կախված է պետական երկաթուղիների վարչութիւնից, որ գտնվում է Պետերբուրգում:

(№ 13) 1—3

ՀԱՅ ԳՈՐԾԻԶՆԵՐԻ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐԸ

Լուսանկար Տէր-Ղանդեանի մօտ վաճառվում են հետեւեալ հայ գործիչների պատկերները՝ Հոգեւորականներ. —Հինգերորդ դարու գործիչներից՝ ՍԱՀԱԿԻ և ՄԵՍՐՈՊԻ: Ժամանակակիցներից՝ ՆԵՐՍԷՍ Մ. ԳԵՌՈԳ. IV, ՄԱԿԱՐ և ՄԿՐՏԻԶ կաթողիկոսների, ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ (կաթողիկոս Կիլիկիայի), ՄԱՏԹԵՈՍ ՊԱՏՐԻԱՐԿ ԻԶՄԻՐԼԵԱՆԻ, ԱՐԻՍԱԿԷՍ ԱՐԲԵՊԻՍԿԱՊՈՍ ՍԵՂԱՎԵԱՆԻ, ԽՈՐԷՆ ՆԱՐԷԷԹԻ և ուրիշ արժանաւոր հոգեւորականներին:

Նոյն տեղը վաճառվում են. —ԳՐԻԳՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ, ԲԱՅՅԻԻ, ՌԱՅԱՅԵԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆԻ, ՍԵՐԵՆՅԻ ՍԵՖԵՐԱՆՈՍ ՆԱՐԵԱՐԵԱՆԻ, Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ, Պ. ԱԴԱՄԵԱՆԻ (բոլոր դերերում նկարված), ԽՐԻՍՏՈՒԴԵՐԻ, ԿԵՆԴԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐԻ, ՆՅԱՆԱՐ ԿԱՆԱՆՑ՝ Ս. ՏԻՄԱՏԻ, ՄԱՐԻԱՍ ՄԵԼԻՔԱՆ-ԱՂԱՄԱՆԵԱՆ-ԱՐԾՐՈՒՆԻ, «ՄՇԱԿԻ» ԱՇԽԱՏԱԿԻՏՆԵՐԻ յօրեկանական ալբոմը, նմանապէս ուրիշ զանազան գործիչների լուսանկարները:

Վերոյիշեալ պատկերները արժեն՝ մեծադիր 3 ռուբլի, ՄԻՋԱԿ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐԸ 1 ռուբլի, ԿԱՐԵՆՏՍԱՅԻՆ կուշված պատկերները՝ 40 կօպէկ, ՎԻԶԻՏ կուշված պատկերները՝ 20 կօպէկ:

Հասցեն՝ ТИФЛИСЪ. Фотография Теръ-Гевондинца (На Михайловск. мосту). Հանապարհ-ծախսը գնողի վրա է: (№ 117) 8—10

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱԻՈՐ ՀԻՒՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԳԵԱՆԻ (Կուկիա, Վօրոնցովի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

ԱՌԱՌՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԳԵԱՆ—11—12 ժ. վերաբու- ժութեան, սիֆիլիս և վնասեղան հիւանդու- թիւնների:

Դ. Գ. ՉԻԿՈՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային և:

Կին-բժիշկ ԴՈՒՆԱՅԷԼԱ-ՐՈՒԴԵՆԿՈ—10—11 ժ. կանանց և երեխ. և:

Ի. Ֆ. ՊՐՕՏԱՍԷԼԻ—12—1 ժ. ակնաչի, կո- կորդի, քթի և կրծքի և: Երկուշարթի, չորեքշա- թի և ուրբաթ:

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆԵԱՆ—12—1 ժ. ներքին, երե- խայոց և նեարդային և: Երեքշաբթի, հինգշաբթի և չաբաթ:

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1 1/2 ժ. ներքին և երե- խայոց և:

ԵՐԵԿԱՆԵՐԸ՝ ՊՐՕՏԱՍԷԼԻ—5—6 ժ. երեք. հինգ. և չա- բաթ:

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆԵԱՆ—5—6 ժ. երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ:

Ա. Գ. ԳՈՐԻՎՈ—6—7 ժ. Սիֆիլիսի, մէղի և ռեուկայի օրգանների և: ներքին և մարթի և:

Ա. Գ. ԳՈՐԻՎՈ քիմիական և խոչորացուցական հետազոտութիւններ և անուժ մէղի, խիւի, ա- բեան, կաթի և այլն:

Վճար 50 կ.: Համախորհրդի (կօստիլուսի) և օպերացիայի համար առանձին: Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝ բժշկապետ ՆԱԽԱՍԱՐԳԵԱՆ

Զգուշացրէք կեղծումներէ
ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ
ԲՈՐՆՕ-ՏԻՄՈԼԵԱՆ ՍԱՊՈՆ
Գ. Ֆ. Ի Ի Ր Գ. Է Ն Ս
Ոչնչացնում է պեղկները, սեւութիւնը, դե- ղին բծերը, պոկոկները և պոտկները և ներգործում է աւելորդ քրտնելու դէմ: Խոր- հուրը է արվում ձեռք բերել, որպէս առաւ- լեալային անուշահամ սապօն, բարձր արժա- նաւորութեան:

ՈՍԿԷ ՄԷԴԱԼ 1893 թիւ համար: Կտորի գինը 50 կ., 1/2 կտորի 30 կ.: Ծախվում է բոլոր ամենալաւ դեղագործա- կան մագաղիններում և դեղատներում:

Վլիսաւոր պահեստը ամբողջ Ռուսաստանի համար Գ. Ֆ. Իրեղենի մօտ Մոսկվայում: Դէպօ, Թիֆլիսում Ազմուրովի մօտ, Երա- ղործական պարանքների առեւորի կողմանեան ընկերութեան մէջ, Մոսկովի և Գրիշնակի, պ.պ. Պոպովների և Արխանգոլի մօտ: (№ 7) (ա. 1 և 15) 6—24